

Istraživanja o iskustvima mladih o različitim oblicima nasilja i trauma doživljenih u djetinjstvu

Rezultati istraživanja

NORWEGIAN EMBASSY

Istraživanja o iskustvima mladih o različitim oblicima nasilja i trauma doživljenih u djetinjstvu

Rezultati istraživanja

NVO „Djeca prije svega“ iz Podgorice je u okviru projekta „Zaštita djece-žrtava zlostavljanja i zanemarivanja u Crnoj Gori“, koji finansijski podržava Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Norveške, sprovela istraživanje o iskustvima mladih o različitim oblicima nasilja i trauma doživljenih u djetinjstvu. Cilj istraživanja je da se utvrdi koliko često i koje oblike nasilja/traume doživljavaju djeca, kao i da se da doprinos njihovoj boljoj zaštiti u Crnoj Gori.

OSNOVNE KARAKTERISTIKE UZORKA

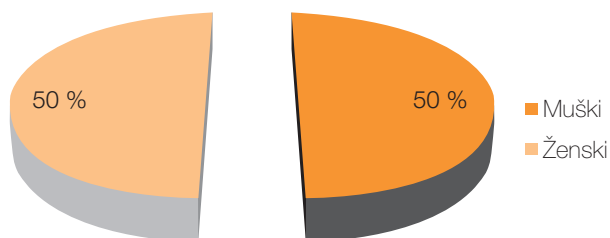
Istraživanje je realizovano u periodu od 10. do 15. aprila 2012.

Uzorkom je obuhvaćeno 810 ispitanika koji je reprezentativan u odnosu na pol/rod (50:50).

Ankete su rađene sa studentima u navedenim crnogorskim opštinama: Bar, Bijelo Polje, Kotor, Berane, Podgorica, Nikšić, Cetinje.

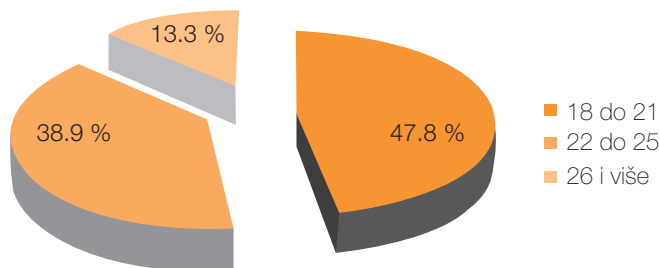
Metodom slučajnog odabira ispitanika u finalnim jedinicama intervjuisano je 810 studenata Univerziteta Crne Gore.

Grafikon 1: Pol-Rod

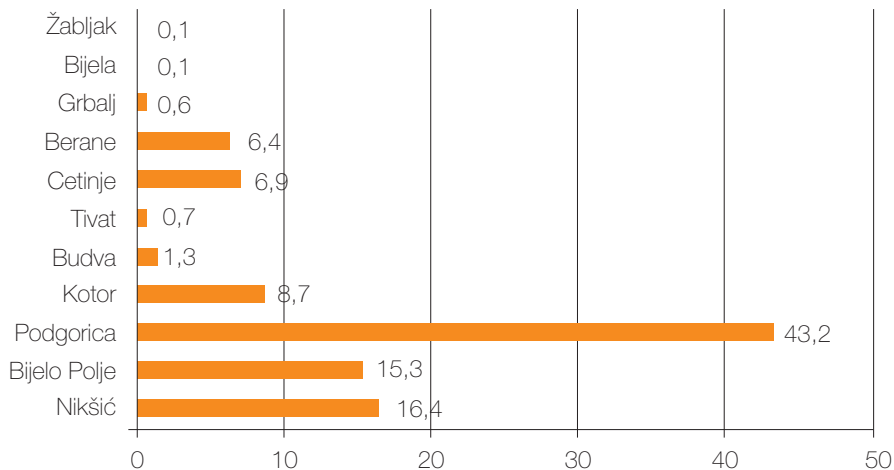
N: 810*

Grafikon 2: Starosna dob

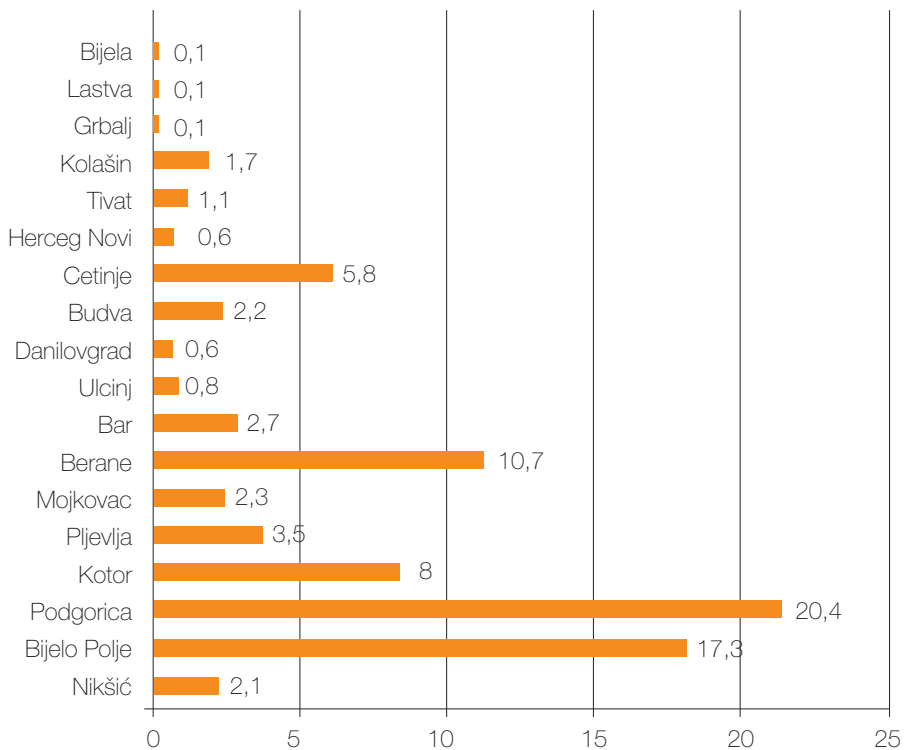
N:810

Grafikon 3: Mjesto stanovanja

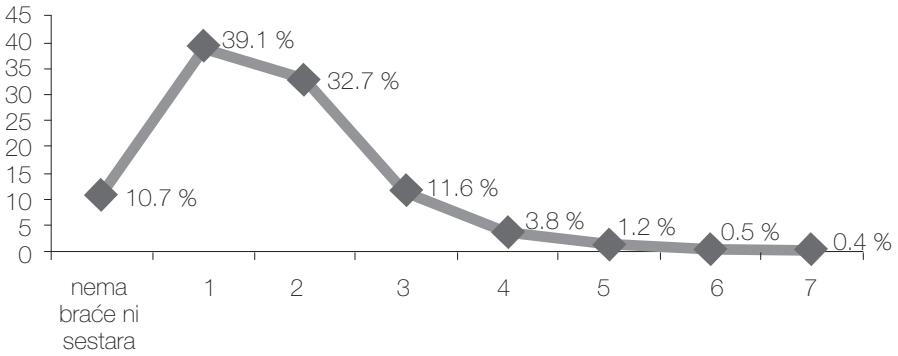
N:810

Grafikon 4: Grad u kome si proveo većinu svog djetinjstva

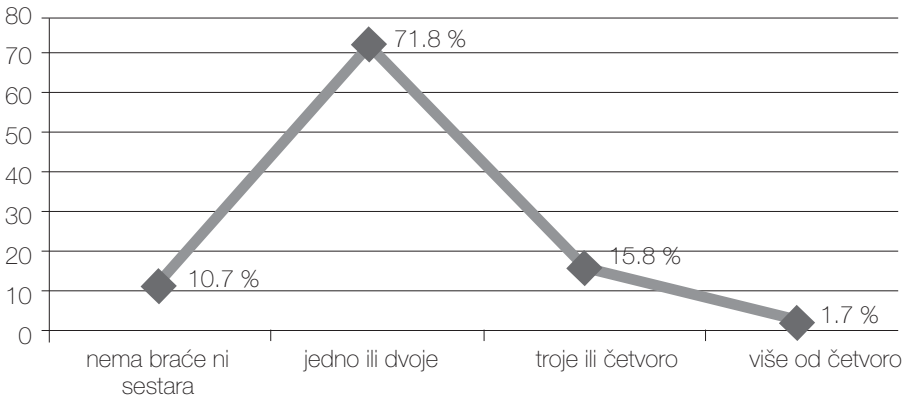

N:810

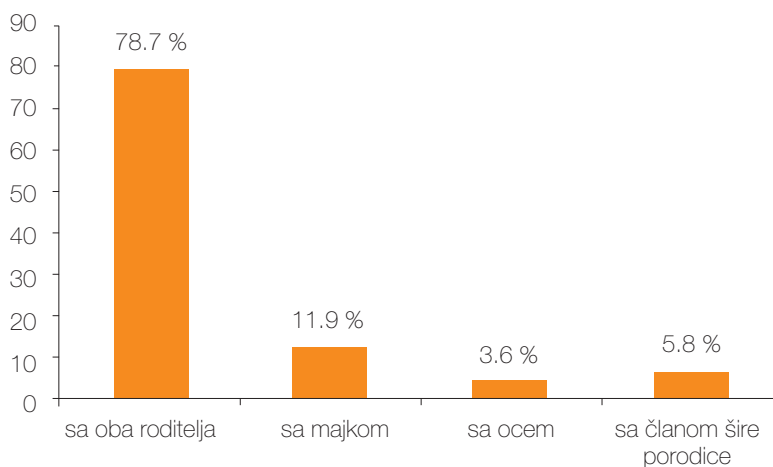
Grafikon 5: Broj braće i sestara

Grafikon 6: Broj braće i sestara u kategorijama

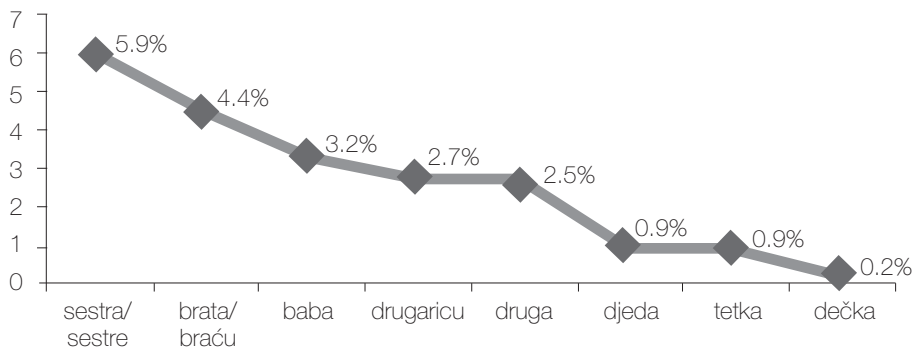

Grafikon 7: Navedi sa kim živiš ili si do sada najduže živio/živjela:

N:810

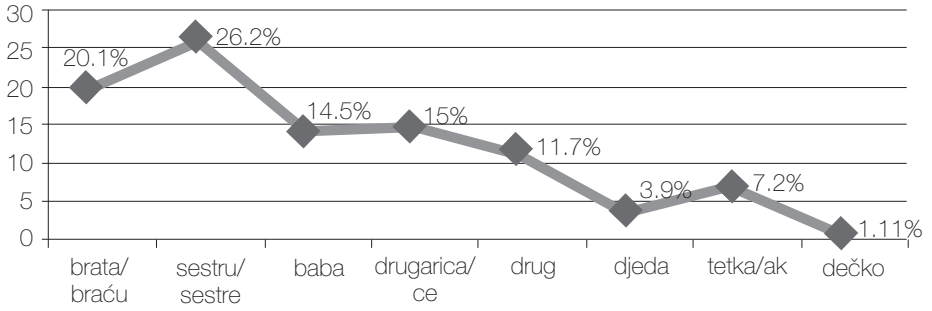
Grafikon 8: Osim roditelja, da li ima neka osoba koju bi izdvojio/izdvojila kao osobu od povjerenja ili kao tebi jako važnu osobu sa kojom si mogao/mogla da podijeliš šta doživljavaš?

N:810; Broj onih koji nemaju posebnu osobu je 79,3 % odsto ukupnog broja ispitanika. U sljedećem grafikonu je data distribucija onih koji su dali odgovore.

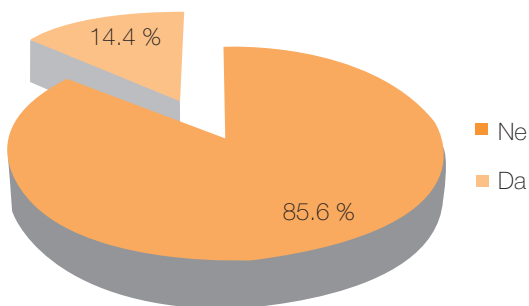
Grafikon 9: Osim roditelja, da li ima neka osoba koju bi izdvojio/izdvojila kao osobu od povjerenja ili kao tebi jako važnu osobu sa kojom si mogao/mogla da podijeliš šta doživljavaš?

REZULTATI ISTRAŽIVANJA:

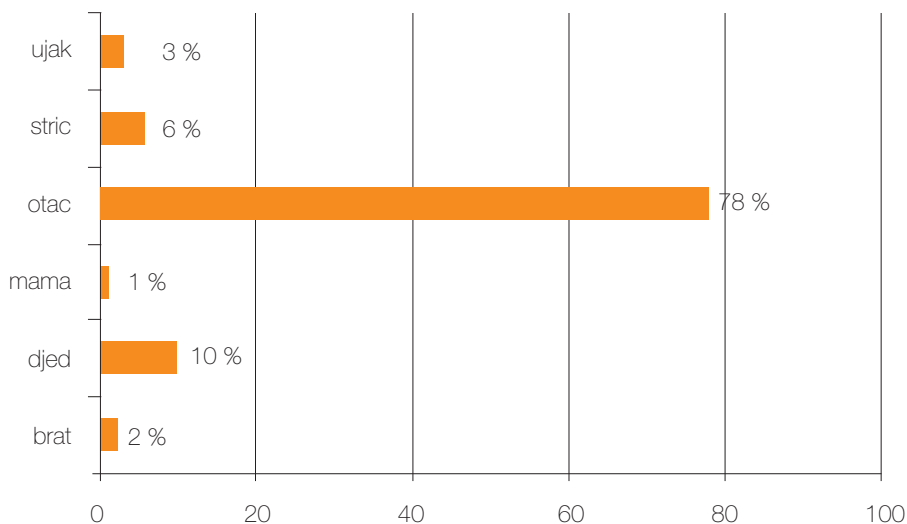
Prvi set pitanja je bio posvećen bolestima zavisnosti i eventualnim psihičkim problemima/bolestima koje su članovi porodice ispitanika eventualno imali.

Grafikon 10: Da li neko u tvojoj porodici ima sada ili je ranije imao problema s alkoholom?

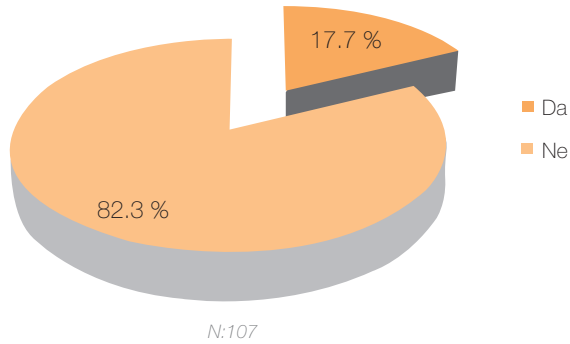
N:810

Grafikon 11: Ta osoba je...

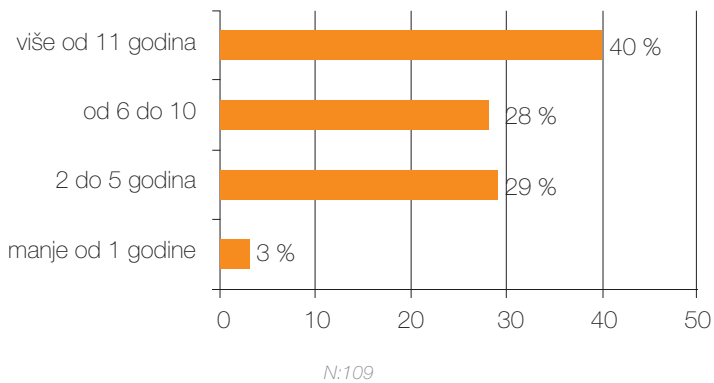

N: 100

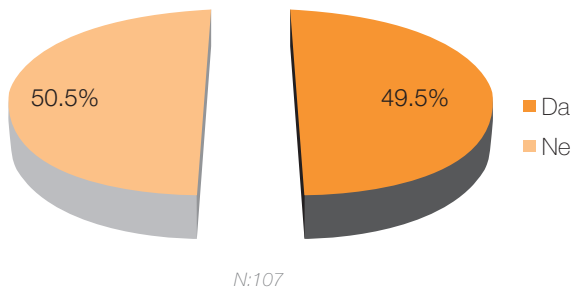
Grafikon 12: Liječi se / liječio se ili je bio na ambulantnom-psihijatrijskom tretmanu

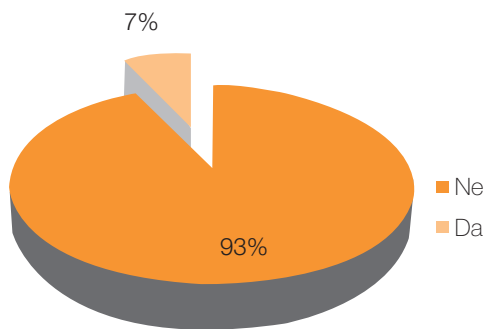
Grafikon 13: Problemi traju

Grafikon 14: Kad je pod dejstvom alkohola, ta osoba je agresivna?

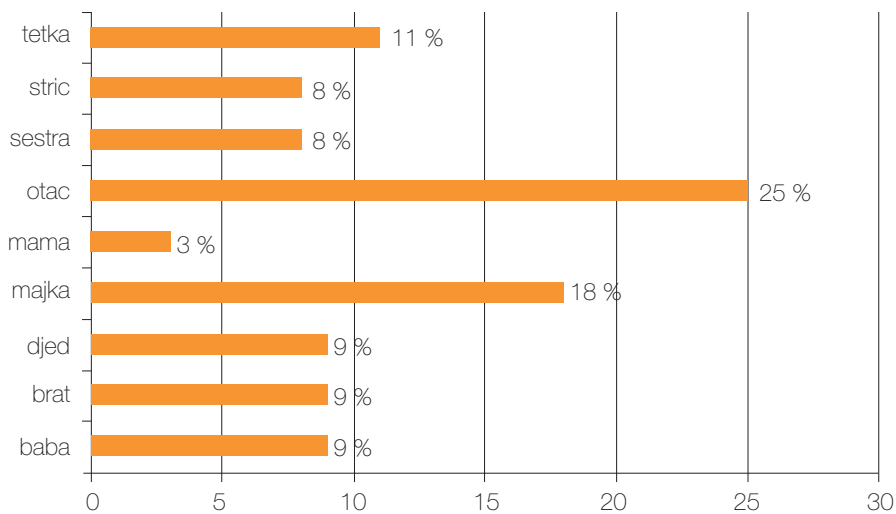

Grafikon 15: Znaš li da li je neko u tvojoj porodici obolio od neke psihičke bolesti?

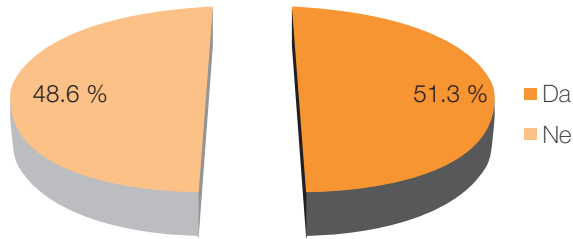
N:810

Grafikon 16: Radi se o ...

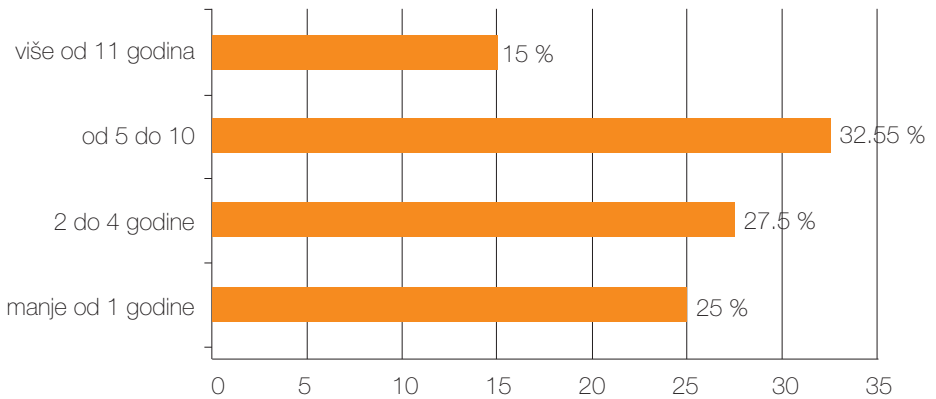
N: 37

Grafikon 17: Liječio/la se, još uvijek se liječi

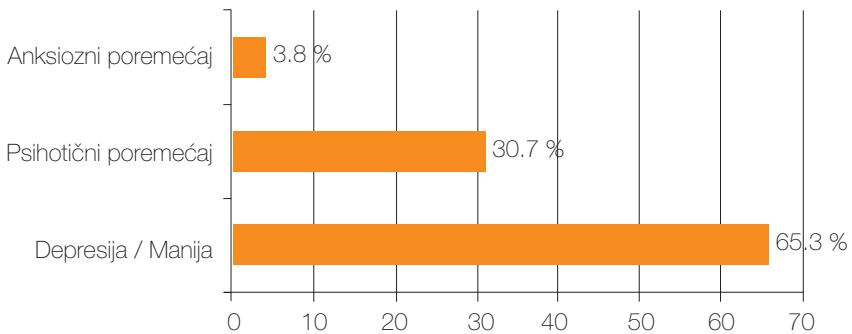
N:37

Grafikon 18: Boluje...

N:37

Grafikon 19: Ukoliko znate navedite o kojoj se bolesti radi:

N:32

Potom slijedi set pitanja posvećen ispitivanju o određenim ponašanjima roditelja i osoba koje su dolazile u kontakt sa ispitanicima.

Tabela 1 : Označi koliko često se tvoj otac ponašao na dolje opisani način?

PONAŠANJE OCA	koliko često se tako ponašao			
	Nikad	Jednom ili dvaput	Više puta	Često
1. vikao je bez razloga	45,3	23,8	21,3	9,7
2. ismijavao te i rugao ti se	73,2	13,5	8,1	5,1
3. govorio ti proste-vulgarne riječi, psovao	73,6	10,7	10,2	5,5
4. plašio te, prijetio da će ti nešto uraditi	75,2	12,7	7,5	4,6
5. grubo te kritikovao/upoređivao s drugom djecom	62,0	19,3	12,6	6,0
6. vrijeđao te	68,1	16	9,8	6,0
7. mnogo zabranjivao i ograničavao	56,1	20,4	15,3	8,1
8. ošamario te	51,4	26,6	16,5	5,5
9. udario te rukom	57,7	22,6	13,7	5,9
10. istukao te nekim predmetom	72,2	15,4	8,3	4,2
11. istukao te rukom	67,7	16,7	11,0	4,6
12. istukao te tako da si imao/-la modrice	86,2	6,8	4,2	2,8
13. bacio te (na pod, zid, niz stepenice)	91,5	3,5	2,1	2,9
14. drmusao/tresao te, stiskao za vrat	91,0	4,3	3,0	2,7
15. fizički te povrijedio, tako da ti je bio potreban ljekar	91,8	3,7	1,6	3,0

PONAŠANJE OCA	koliko često se tako ponašao			
	Nikad	Jednom ili dvaput	Više puta	Često
16. uništavao je tvoje stvari	89.9	4.3	3.0	2.7
17. nije ti redovno obezbjeđivao hranu i čistu odjeću	90.2	3.8	2.6	3.4
18. nije se trudio da obezbijedi uslove stanovanja (grijanje, opremljenost namještajem i uređajima za domaćinstvo, plaćanje stanovanja)	90.7	3.1	2.8	3.4
19. prisiljavao te na rad koji ugrožava tvoje zdravlje, obrazovanje ili razvoj (uključujući i prošnju i druge oblike radnog iskorišćavanja koji su po tebe ugrožavajući)	92.7	2.8	2.0	2.6
20. nije te na vrijeme odvodio kod ljekara	91.6	3.7	1.7	3.0
21. zatvarao te samog/samu u prostoriji na duže vrijeme	86.9	7.3	2.9	2.9
22. zabranjivao ti je ili ograničavao kretanje (odlaske u posjetu, dolaske u posjetu, izlaske)	66.7	14.4	10.4	8.5
23. nije se obazirao na tebe, ignorisao te	78.4	10.7	7.5	3.4
24. nije htio da razgovara s tobom	69.2	18.5	7.9	4.5
25. kritikovao, vrijeđao, prijetio ili vikao bez razloga na druge u porodici	71.6	14.7	9.2	4.6
26. istukao, udario ili povrijedio druge u porodici	74.8	13.9	6.4	4.9
27. svađao se s majkom	42.9	19.6	24.1	13.4

Tabela 2: Označi koliko često se tvoja majka ponašala na dolje opisani način?

PONAŠANJE MAJKE	koliko često se tako ponašala			
	Nikad	Jednom ili dvaput	Više puta	Često
1. vikala je na tebe bez razloga	55.4	20.8	17.4	6.4
2. ismijavala te i rugala ti se	82.9	10.0	5.1	2.0
3. govorila ti proste-vulgarnе riječi, psovala	83.0	8.7	5.9	2.4
4. plašila te, prijetila da će ti nešto uraditi	81.2	10.4	6.4	2.0
5. grubo te kritikovala/upoređivala s drugom djecom	71.7	14.3	10.5	3.5
6. vrijeđala te	81.1	10.5	6.1	2.3
7. mnogo zabranjivala i ograničavala	68.1	16.0	11.7	4.2
8. ošamarila te	61.5	20.2	15.7	2.6
9. udarila te rukom	63.0	19.9	14.5	2.6
10. istukla te nekim predmetom	77.2	12.3	8.6	1.9
11. istukla te rukom	74.3	13.6	10.2	1.9
12. istukla te tako da si imao/-la modrice	91.2	5.8	2.2	0.9
13. bacila te (na pod, zid, niz stepenice...)	95.3	2.6	1.5	0.6
14. drmusala/tresla te, stiskala za vrat	94.5	3.8	0.8	0.9
15. fizički povrijedila, tako da ti je bio potreban ljekar	95.9	3.2	0.3	0.6
16. uništavala je tvoje stvari	93.7	3.8	1.5	0.9
17. nije ti redovno obezbjeđivala hranu i čistu odjeću	94.0	3.7	1.8	0.5
18. nije se trudila da obezbijedi uslove stanovanja (grijanje, opremljenost namještajem i uređajima za domaćinstvo, plaćanje stanovanja)	94.9	2.7	1.8	0.6
19. prisiljavala te na rad koji ugrožava tvoje zdravlje, obrazovanje ili razvoj (uključujući i prošnju i druge oblike radnog iskorišćavanja koji su po tebe ugrožavajući)	95.1	2.4	1.5	0.9
20. nije te na vrijeme odvodila kod ljekara	94.4	3.2	1.8	0.6
21. zatvarala te samog/samu u prostoriji na duže vrijeme	90.7	5.4	2.8	1.2
22. zabranjivala ti je ili ograničavala kretanje (odlaske u posjetu, dolaske u posjetu, izlaske)	74.1	12.8	9.5	3.6
23. nije se obazirala na tebe, ignorisala te	85.2	8.3	5.1	1.4
24. nije htjela da razgovara s tobom	78.5	12.8	6.8	1.9
25. kritikovala, vrijeđala, prijetila ili vikala bez razloga na druge u porodici	84.0	9.5	5.0	1.5
26. istukla, udarila ili povrijedila druge u porodici	83.1	8.8	6.7	1.4
27. svadala se s ocem	51.8	15.7	21.3	11.2

Tabela 3 : Koliko često su se drugi odrasli (očuh, maćeha, baka, djed, rođaci, hranitelji-osobe koje su primile na smještaj u svoju porodicu djecu bez roditeljskog staranja...) koji su živjeli s vama, ponašali na dolje opisan način?

PONAŠANJE DRUGIH	koliko često su se tako ponašali			
	Nikad	Jednom ili dvaput	Više puta	Često
1. vikali su na tebe bez razloga	67.7	21.0	11.3	-
2. ismijavali te i rugali ti se	83.7	11.4	3.3	1.6
3. govorili ti proste-vulgarnе riječi, psovali	85.2	9.0	2.5	3.3
4. plašili te, prijetili da će ti nešto uraditi	88.5	6.6	3.3	1.6
5. grubo te kritikovali/upoređivali s drugom djecom	78.5	13.2	6.6	1.7
6. vrijeđali te	84.2	12.5	1.7	1.7
7. mnogo zabranjivali i ograničavali	81.0	17.4	1.7	-
8. ošamarili te	81.0	17.4	1.7	-
9. udarili te rukom	81.7	14.2	4.2	-
10. istukli te nekim predmetom	94.1	5.1	0.8	-
11. istukli te tako da si imao/-la modrice	97.5	2.5	-	-
12. bacili (na pod, zid, niz stepenice)	97.4	1.7	0.9	-
13. drmusali/tresli te, stiskali za vrat	94.9	3.4	1.7	-
14. fizički povrijedili tako da ti je bio potreban liječnik	98.3	1.7	-	-
15. uništavali tvoje stvari	96.6	3.4	-	-
16. nisu se trudili da ti obezbijede uslove stanovanja (grijanje, opremljenost namještajem i uređajima za domaćinstvo, plaćanje stanovanja)				
17. prisiljavali te na rad koji ugrožava tvoje zdravlje, obrazovanje ili razvoj (uključujući i prošnju i druge oblike radnog iskorišćavanja koji su po tebe ugrožavajući)	99.1	0.9	-	-
18. nisu te na vrijeme odvodili kod ljekara	98.3	1.7	-	-
19. zatvarali su te samog/samu u prostoriji na duže vrijeme	97.4	0.9	1.7	-
20. zabranjivali su ti ili ograničavali kretanje (odlaske u posjetu, dolaske u posjetu, izlaske)	85.6	9.3	3.4	1.7
21. nisu se obazirali na tebe, ignorisali su te	91.5	4.2	3.4	0.8
22. nisu htjeli da razgovaraju s tobom	85.7	10.9	2.5	0.8

23. kritikovali, vrijeđali, prijetili ili vikali na druge u porodici	91.6	4.2	3.4	0.8
24. istukli, udarili ili povrijedili druge u porodici u porodici	91.6	3.4	4.2	0.8
25. svađali se s drugima u porodici	75.6	11.8	10.1	2.5

Poseban dio u ovom dijelu istraživanja je posvećen pitanjima neželjenih polnih iskustava. U tabelama su dati dobijeni rezultati. Treba imati u vidu da se radi o izuzetno intimnim stvarima pa su istraživačke tehnike ograničene kulturološkom barijerom, te u tom kontekstu treba posmatrati dolje predstavljene rezultate.

*Istraživanje pokazuje da su mnoga djeca imala **neželjena** polna iskustva, s ljudima koji su bili punoljetni ili su bili **barem 5 godina stariji od djeteta** koje još nije bilo punoljetno. Pokazalo se da su to najčešće osobe koje su djetetu poznate (uža i šira porodica), a u manjoj mjeri nepoznata lica.*

Molimo te da označiš koliko često su se **prema tebi** ponašali na takav način otac, majka ili neko drugi od starijih osoba ili osoba koje još nisu punoljetne (braća, rodbina, prijatelji, nepoznate osobe).

Tabela 4:

Osoba koja je to uradila: Otac	Nikad	Jednom	Dva puta	Tri i više puta
1. imali su polni odnos u tvom prisustvu	99.3	0.7	-	-
2. poljubili su te u usta	99.3	0.4	0.2	0.1
3. pokazivali su ti pornografski materijal	99.6	0.1	0.1	0.1
4. samozadovoljavali su se u tvom prisustvu	99.4	0.4	0.2	-
5. dirali su te po raznim dijelovima tijela na neprijatan način	99.3	0.5	0.2	.
6. dirali su te po polnim organima	99.4	0.4	0.2	-
7. morao si /morala si da diraš njegov/njen polni organ	99.4	0.4	0.2	-
8. ljubili su te po intimnim dijelovima tijela	99.4	0.2	0.2	0.1
9. morao si /morala si da staviš u usta njegov/ njen polni organ	99.4	0.4	0.2	-
10. morao si/morala si da imaš polni odnos sa tom osobom	99.3	0.2	0.4	0.1
11. dirao te/dirala te po grudima	99.4	0.4	0.2	-

Osoba koja je to uradila: Otac	Nikad	Jednom	Dva puta	Tri i više puta
12. ljubio te /ljubila te po grudima	99.4	0.2	0.2	0.1
13. vidio si tu osobu голу (ili njene intimne dijelove tijela)	99.4	0.1	0.1	0.4
14. govorili su ti neprijatne seksualne stvari (komentarisali tvoj izgled i polne aktivnosti)	99.5	0.1	0.1	0.2

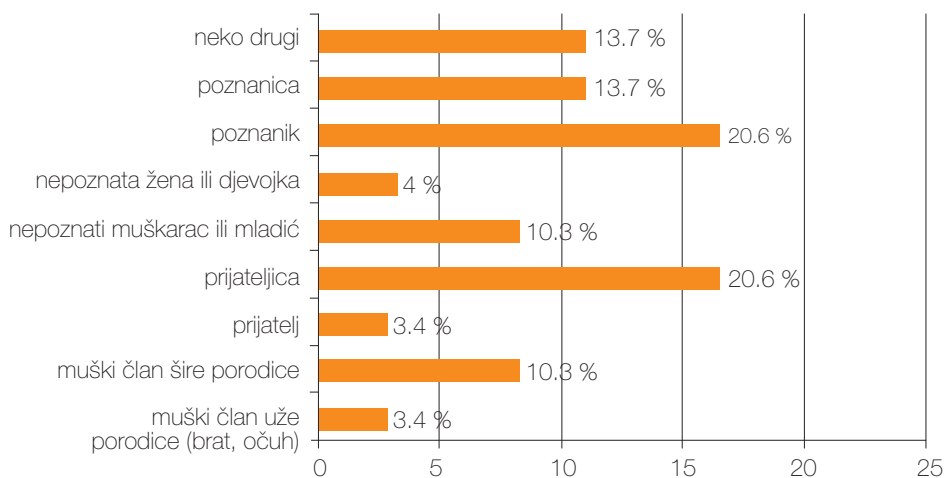
Tabela 5:

Osoba koja je to uradila: Majka	Nikad	Jednom	Dva puta	Tri i više puta
1. imali su polni odnos u tvom prisustvu	99.6	0.4	-	-
2. poljubili su te u usta	99.9	0.1	-	-
3. pokazivali su ti pomografski materijal	-	-	-	-
4. samozadovoljavali su se u tvom prisustvu	-	-	-	-
5. dirali su te po raznim dijelovima tijela na neprijatan način	99.9	0.1	-	-
6. dirali su te po polnim organima	-	-	-	-
7. morao si /morala si da diraš njegov/njen polni organ	-	-	-	-
8. ljubili su te po intimnim dijelovima tijela	-	-	-	-
9. morao si /morala si da staviš u usta njegov/njen polni organ	-	-	-	-
10. morao si/morala si da imaš polni odnos sa tom osobom	99.9	0.1	-	-
11. dirao te/dirala te po grudima	99.9	0.1	-	-
12. ljubio te /ljubila te po grudima	-	-	-	-
13. vidio si tu osobu голу (ili njene intimne dijelove tijela)	-	-	-	-
14. govorili su ti neprijatne seksualne stvari (komentarisali tvoj izgled i polne aktivnosti)	-	-	-	-

Tabela 6:

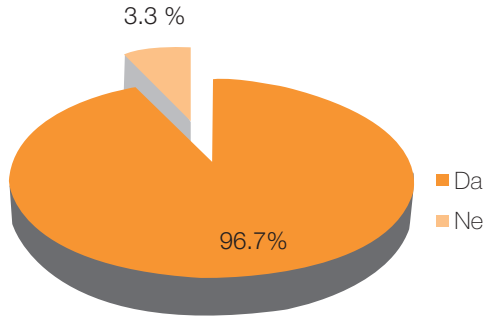
Osoba koja je to uradila: Neko drugi	Nikad	Jednom	Dva puta	Tri i više puta
1. imali su polni odnos u tvom prisustvu	98.6	1.2	0.1	-
2. poljubili su te u usta	97.2	0.9	0.4	1.6
3. pokazivali su ti pornografski materijal	97.2	0.4	0.7	1.7
4. samozadovoljavali su se u tvom prisustvu	97.8	0.4	0.5	1.4
5. dirali su te po raznim dijelovima tijela na neprijatan način	98.4	0.4	0.5	0.7
6. dirali su te po polnim organima	97.7	0.6	0.5	1.2
7. morao si /morala si da diraš njegov/njen polni organ	98.6	0.5	0.2	0.6
8. ljubili su te po intimnim dijelovima tijela	97.8	0.5	0.5	1.2
9. morao si /morala si da staviš u usta njegov/njen polni organ	98.9	0.4	0.2	0.5
10. morao si/morala si da imaš polni odnos sa tom osobom	98.8	0.9	0.1	0.2
11. dirao te/dirala te po grudima	98.1	0.5	0.5	0.9
12. ljubio te /ljubila te po grudima	97.5	0.6	0.5	1.4
13. vidio si tu osobu голу (ili njene intimne dijelove tijela)	97.2	0.4	1.0	1.5
14. govorili su ti neprijatne seksualne stvari (komentarisali tvoj izgled i polne aktivnosti)	98.3	0.7	0.1	0.9

Grafikon 20: Ako si doživio/doživjela nešto od gore navedenog od strane druge osobe (i u gornjoj tabeli si to označio /la pod (NEKO DRUGI), molimo te da zaokružiš ko je ta osoba:

N:29

Grafikon 21: Da li je ta osoba bila punoljetna?

N:29

Tabela 7: Molimo te da u sljedećoj tabeli odgovoriš da li si nešto od dolje navedenog doživio/doživjela od strane odraslih osoba izvan porodice

	Nikada	Jednom	Više puta
1. Neko me udario/napao predmetom (štapom, kamenom, pištoljem, nožem, nečim drugim)	71.4	19.2	9.4
2. Neko me fizički napao (rukama, nogama)	62.7	22.6	14.7
3. Neko me povrijedio tako da sam morao/morala da idem kod ljekara	83.7	11.2	5.1
4. Neko me vrijeđao, nazivao pogrdnim imenima, govorio mi ružne stvari	67.3	16.4	16.3
5. Neko s kim sam izašla/izašao (dečko/djevojka) me udario/udarila	90.5	6.5	3
6. Neko me prisilio na seksualne aktivnosti	97.8	1.5	0.7
7. Neko me silovao	99.0	1	-
8. Vidio/vidjela sam kako neko dobija batine	55.3	16.2	28.5
9. Ubijen je neko koga poznajem	80.7	12.5	6.8
10. Doživio/doživjela sam da neko u mom prisustvu puca (iz pištolja, drugog oružja, ...eksploziju bombe)	71.1	14.2	14.7

Grafikon 22: Molimo te da u sljedećoj tabeli označiš da li si doživio/doživjela nešto od navedenog:**

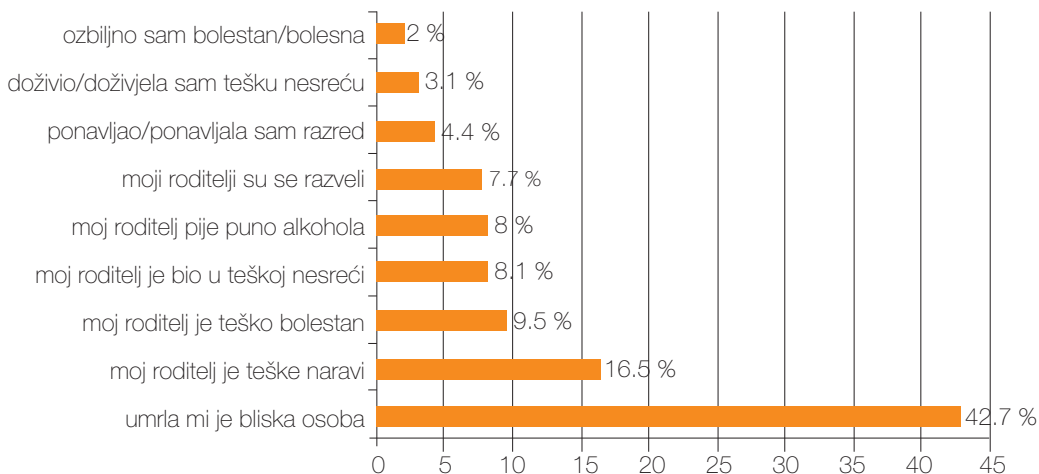
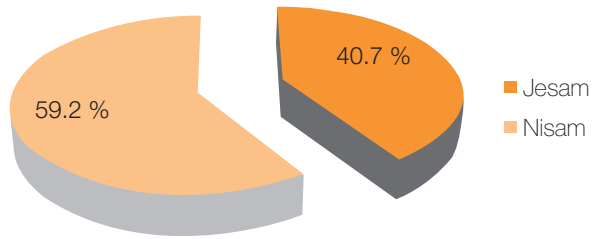

Tabela 8: Starosna dob kada se događaj desio:

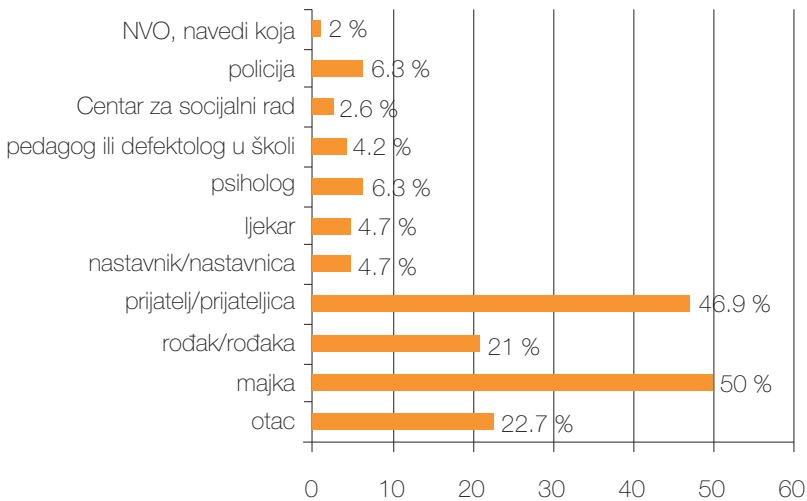
Događaj	Ne%	Da %	Prosječna starost kad se događaj desio (Godina)
1. Moji roditelji su se razveli	92.3	7.7	9.65
2. Umrila mi je bliska osoba	57.3	42.7	13.45
3. Moj roditelj je teško bolestan	90.5	9.5	13.03
4. Moj roditelj je bio u teškoj nesreći	91.9	8.1	11.95
5. Moj roditelj pije puno alkohola	92	8	5.89
6. Moj roditelj je teške naravi	83.5	16.5	9.11
7. Ponavljao/ponavljala sam razred	95.6	4.4	16.75
8. Doživio/doživjela sam tešku nesreću	96.9	3.1	11.17
9. Ozbiljno sam bolestan/bolesna	98	2	12.4

Grafikon 23: Jesi li s nekim razgovarao/razgovarala o doživljenim iskustvima (zaokružiti)?

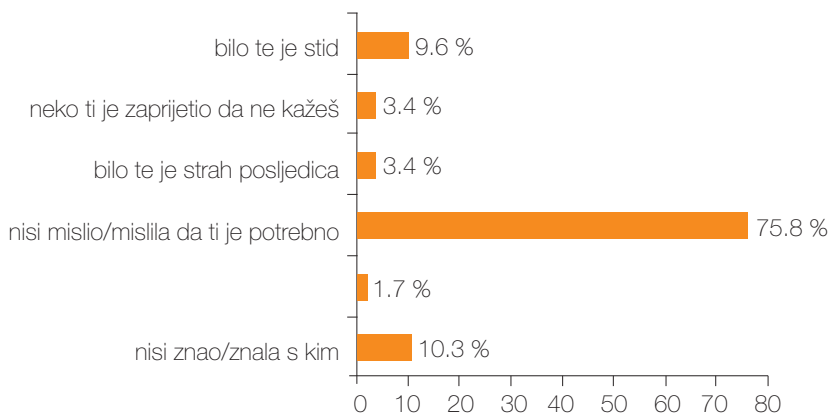
N:471

Grafikon 24: Ako jesi, ko je bila osoba ili institucija kojoj si se obratio/obratila?

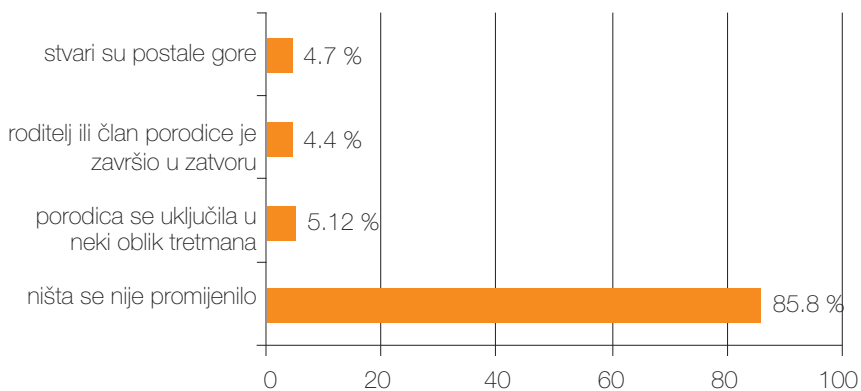
N:196

Grafikon 25: Ako nisi ni sa kim o tome razgovarao/razgovarala, to je zato jer:

N:196

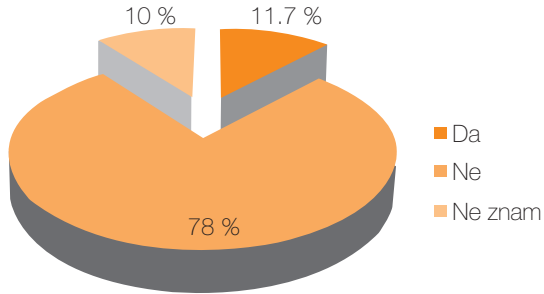
Grafikon 26: Ako si povjerio/povjerila svoje iskustvo nekome, šta se promijenilo nakon toga?

N:156

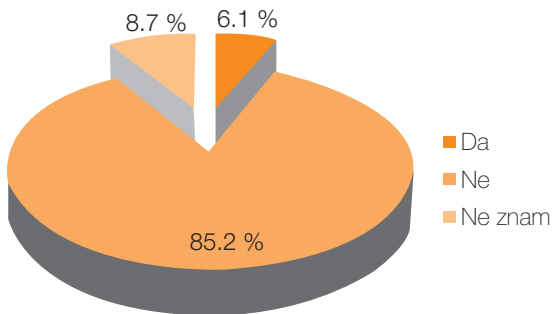

Grafikon 27: **Misliš li da ti je sada potrebna pomoć vezano uz ova iskustva?**

N:452

Grafikon 28: **Misliš li za sebe da si bio/bila zlostavljan/na u djetinjstvu (do 14. godine života)?**

N:810

* Oznaka N predstavlja broj odgovora. Distribucija u grafikonima je distribucija tog broja odgovora. Na primjer, Grafikon 1 u kome je predstavljen Pol-Rod ispitanika je distribucija 810 odgovora-ispitanika.

** U Grafikonu je data distribucija DA odgovora, koja se takođe javlja kod svakog pitanja gdje je moguće zaokružiti više odgovora. U grafikonu 24 je takođe data distribucija DA odgovora.

**KOMENTAR NA REZULTATE ISTRAŽIVANJA O
ISKUSTVIMA MLADIH O RAZLIČITIM OBLICIMA
NASILJA I TRAUMA DOŽIVLJENIH U DJETINJSTVU
PROVEDENOG U ORGANIZACIJI CEDEM U SURADNJI
S NVO „DJECA PRIJE SVEGA“ U CRNOJ GORI.**

Podaci o prevalenciji zlostavljanja i ostalih negativnih iskustava djece važni su, ne samo stoga što nam govore o rasprostranjenosti pojedinih problema, već su i nezaobilazan dio planiranja, kako preventivnih, tako i intervencijskih programa, a s ciljem zaštite djece.

Svjetski podaci o zlostavljanju govore nam da je velik postotak djece uključen u neki od oblika zlostavljanja. Primjerice, podaci svjetske zdravstvene organizacije pokazuju da je 20% žena i 5-10% muškaraca seksualno zlostavljano tijekom djetinjstva, te da je 25% do čak 50% djece doživjelo fizičko zlostavljanje (WHO, 2010.). Također, podaci američkog Centra za kontrolu bolesti i prevenciju (CDC, 1997.) ukazuju da je 10,6% djece emocionalno zlostavljano, njih 28,3% doživjelo je fizičko zlostavljanje, 20,7% je seksualno zlostavljano (svaka četvrta djevojčica i svaki šesti dječak), a 14,8% djece tijekom djetinjstva je bilo zanemareno.

I podaci u Republici Hrvatskoj ukazuju na sličan trend. Primjerice, istraživanje Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba i Hrabrog telefona iz 2006. godine pokazuje da fizičko zlostavljanje doživljava od 15,9% do 30,5% djece, emocionalno zlostavljanje njih 16,5 do 48,3%, nasilju u obitelji svjedoči njih 4,8 do 16,8%, zanemareno ih je 2,5 do 11,5%, dok je seksualno zlostavljanje prisutno u 13,7 do 18,1% slučajeva.

Rezultati istraživanja, provedenog na populaciji mladih u Crnoj Gori, a vezano uz iskustva zlostavljanosti i drugih negativnih iskustava tijekom djetinjstva, pokazuju sličan trend onima dobivenim u svjetskim i hrvatskim istraživanjima, i to s obzirom na većinu negativnih iskustava doživljenih tijekom djetinjstva. Naime, oko 15% ispitanika navelo je da je tijekom svog djetinjstva doživjelo neki od oblika fizičkog zlostavljanja više puta ili često. Njih oko 16% na neki je način, više puta ili često svjedočilo nasilju u obitelji, a oko 8% više puta ili često je doživjelo neki od oblika zanemarivanja. Svaki deseti ispitanik izvijestio je o nekom obliku emocionalnog zlostavljanja tijekom djetinjstva. 14,4% ispitanika imalo je osobu u obitelji koja je imala problema s alkoholom (uglavnom je to otac), pri čemu je polovica ispitanika izvijestila o agresivnom ponašanju te osobe. Ispitanici su također izvijestili i o razvodu roditelja u 7,7%, o smrti bliske osobe u 42,7%, te o psihičkim bolestima u obitelji u 7% slučajeva, koji podaci su vrlo slični podacima dobivenim na populaciji u Republici Hrvatskoj i to korištenjem istog upitnika.

No, izrazito je neobičan podatak o prisutnosti seksualnog zlostavljanja. Naime, postoci sudionika koji su izjavili da su bili izloženi seksualnom zlostavljanju tijekom djetinjstva vrlo su niski (gotovo nepostojeći), te su evidentno značajno niži od onih dobivenih u ostatku Europe i svijeta pa čak i u relativno sličnim zemljama, kao što je Republika Hrvatska. Točnije, dobiveni podaci na populaciji Crne Gore indiciraju

da je 1 do 2% ispitanika doživjelo neki od oblika seksualnog zlostavljanja tijekom djetinjstva, dok su europski, svjetski i hrvatski pokazatelji na razini od oko 20%. Također, najnoviji podatak Vijeća Europe, prikupljen sažimanjem rezultata velikog broja studija istraživačkih timova iz raznih europskih zemalja, kao i Unicefovih statistika, ukazuje da je svako peto dijete seksualno zlostavljano (Lalor i McElvaney, 2010.). Nadalje, rezultati VE pokazuju da je u 70 do 85% slučajeva počinitelj osoba poznata djetetu, te osoba koja dolazi iz bliskog djetetovog okruženja.

Okako niske postotke seksualnog zlostavljanja dobivenih u ovom istraživanju moguće je objasniti kroz metodološke razlike, kao i kroz specifičnosti kulture, tj. društva, a koje sudionicima otežavaju priznanje zlostavljanja. Metodološko objašnjenje odnosi se prvenstveno na različitost postupka prikupljanja podataka tijekom istraživanja. Ako usporedimo postupak prikupljanja podataka tijekom ovog istraživanja s postupcima u sličnim istraživanjima u Republici Hrvatskoj i svijetu (a koja su provođena grupno, u izoliranoj situaciji, te pri čemu je anonimnost sudionika bila zajamčena na vrlo visokoj razini), u ovom istraživanju kontakt anketara i ispitanika bio je neposredniji (uglavnom jedan na jedan), te je moguće uzrokovao smanjen osjećaj anonimnosti i povjerljivosti podataka kod ispitanika. To nije uzrokovalo neiskrenost sudionika općenito (što možemo zaključiti na temelju dobivenih podataka o broju osoba izloženih drugim oblicima zlostavljanja i različitim nepovoljnim životnim okolnostima i stresnim iskustvima), ali sudionicima nije zajamčilo potpunu anonimnost kakva se traži kod okako osjetljivog predmeta istraživanja. Dakle, ne radi se o općenito defenzivnom stavu naspram anketiranja, jer su sudionici evidentno otvoreno davali informacije o drugim problematičnim ponašanjima i neugodnim iskustvima iz vlastitog života. No, budući da je seksualno zlostavljanje izrazito osobna i osjetljiva tema, koja je često i tabuizirana u društvu, a osobito u zemljama u razvoju u kojima još uvijek ne postoji dovoljno razvijena svijest o tom problemu, moguće je da ispitanici u ovim uvjetima nisu osjećali dovoljnu anonimnost, te shodno tome nisu otvoreno odgovarali na postavljene upite vezano uz seksualno zlostavljanje. Drugim riječima, možemo reći da je došlo do interakcije između objekta mjerenja i situacije prikupljanja podataka.

No, ovim niskim postocima vjerojatno je doprinijela i nespremnost pojedinca da sebi prizna postojanje seksualnog zlostavljanja, a uslijed još uvijek nedovoljne senzibilizacije društva na ovaj problem, te uslijed vlastitih osjećaja nelagode, srama i krivnje da o tome govore. Naime, seksualno zlostavljana djeca često razvijaju pogrešna uvjerenja da su oni krivi i odgovorni za to što im se događa. Često misle da su loša i nevaljala i da su na neki način zaslužila zlostavljajuća ponašanja odraslih, ili da su svojim postupcima izazvali zlostavljača. S druge strane, seksualni zlostavljači uglavnom su djetetu bliske osobe, koje ne koriste fizičku prisilu, već zlorabe djetetovo povjerenje i emocionalnu povezanost s njim, kako bi ga uključili u zlostavljanje, a što kod žrtava posljedično razvija osjećaj i uvjerenje da su oni sami pristali na zlostavljanje. Ovakva uvjerenja žrtava uzrokuju snažne osjećaje

krivnje i srama, a koji posljedično vode u snažno potiskivanje i disocijaciju žrtve od vlastitih negativnih iskustava, što se čvrsto integrira u ličnost osobe, te stoga često nastavlja i u odraslu dob. Istraživanja u svijetu ukazuju da osobe koje su doživjele seksualno zlostavljanje tijekom djetinjstva odgađaju razotkrivanje zlostavljanja, i to u prosjeku od 10 do 16 godina od početka zlostavljanja. Najčešći razlozi za odgođeno razotkrivanje upravo su sram i osjećaj krivnje, zatim strah da im se neće vjerovati i da će se situacija samo pogoršati, osjećaj odgovornosti za raspad obitelji, kao i strah od osjećaja stigmatiziranosti u vlastitoj okolini. Djeca ne znaju da ona ni u kom slučaju ne mogu biti odgovorna za takva ponašanja odraslih, te da se odgovornost nalazi isključivo u rukama zlostavljača. Ovi razlozi neotkrivanja zlostavljanja dodatno će biti potencirani tabuiima u društvu koji postoje o seksualnom zlostavljanju. Drugim riječima, ukoliko i u društvu/kulturi u kojem dijete odrasta postoje zabrane da se o seksualnom zlostavljanju govori otvoreno, te ukoliko društvo u cjelini ne šalje poruku žrtvama seksualnog zlostavljanja da one nisu odgovorne, te da je važno da govore o svojim negativnim iskustvima, te ukoliko im ne osigura adekvatan sustav zaštite, samo društvo zapravo potvrđuje ova iskrivljena uvjerenja, dodatno stigmatizira žrtve seksualnog zlostavljanja, te podržava nerazotkrivanje seksualnog zlostavljanja, ostavljajući ih same u svojoj traumi. Stoga žrtve, u skladu s društvenim normama i vlastitim osjećajima krivnje i srama, nadalje izbjegavaju govoriti o tome, izbjegavaju osjećaj obilježnosti u društvu, surađujući i zadovoljavajući na taj način postojeća društvena očekivanja i norme. Seksualno zlostavljanje jest tema na koju se zgražamo, o kojoj nerado slušamo i nerado govorimo jer zapravo ne želimo znati da se ono događa. No, za to vrijeme žrtve, skrivajući svoju traumu, nose teret krivnje, odgovornosti i drugih teških osjećaja. Također, društveni stav koji potiče šutnju žrtava zapravo koristi samim zlostavljačima. Ako djecu ne poučimo o tome kako da se zaštite od zlostavljača, kao i tome da se povjeravaju odraslima o svojim negativnim iskustvima, u tom slučaju zlostavljačima ostavljamo prostor da ih oni pouče na svoj način, kao i prostor da prođu nekažnjeno.

Dakle, ovako dobiveni niski postoci razine seksualnog zlostavljanja ne govore da seksualnog zlostavljanja nema, već nam zapravo ukazuju da je nužno započeti s intenzivnim radom na osvještavanju i podizanju javne svijesti o problemu seksualnog zlostavljanja, osnaživati žrtve da govore o vlastitim iskustvima, govoriti im o načinima samozaštite, te im osigurati primjerene sustave podrške. Drugim riječima, nužno je započeti s ozbiljnim i intenzivnim programima prevencije i intervencije, jer tek kada se društvo u potpunosti posveti prevenciji seksualnog zlostavljanja djece, tek tada će ostvariti svoj cilj stvaranja društva koje više neće tolerirati takva ponašanja odraslih. U skladu s tim, od velikog značaja za Crnu Goru je priključivanje kampanji Vijeća Europe za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom, pod nazivom ONE IN FIVE, a koja za cilj ima promicanje potpisivanja, ratifikacije i provedbe Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i

seksualnog zlostavljanja, te pružanje znanja i praktičnih rješenja za sprječavanje i prijavljivanje seksualnog nasilja nad djecom i to djeci, njihovim obiteljima/skrbnicima i društvu, a time i podizanje razine svijesti o stvarnim razmjerima seksualnog nasilja nad djecom. Vijeće Europe kampanjom želi osnažiti vlade, članove parlamenata, mreže stručnjaka, civilno društvo, roditelje i djecu, omogućujući im poduzimanje potrebnih koraka za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom., koja potiče osvještavanje javnosti, te pruža mogućnosti osnaživanja lokalnih i regionalnih tijela koja u svakodnevnom kontaktu s građanima mogu provoditi zacrtane ciljeve i provoditi strategijski akcijski plan kampanje.

Također, dobiveni podaci u ovom istraživanju o drugim oblicima zlostavljanja i negativnim iskustvima djece ukazuju da je ono uvelike prisutno u ovoj populaciji. Ako uzmemo u obzir podatak da je 40% ispitanika koji su doživjeli neka od negativnih iskustva tijekom djetinjstva o tome razgovaralo s nekim, i to uglavnom s majkom i prijateljicom, a u najmanjoj mjeri sa stručnjacima, te da njih četvrtina smatra da im je moguće i u ovom trenutku potrebna stručna pomoć, možemo zaključiti o nedovoljno prisutnoj stručnoj podršci, ali i značajnoj potrebi za njom. Stoga je važno djeci i mladima koji su odrastali u stresnim i traumatskim uvjetima, osigurati mogućnost da svoja negativna iskustva prorade u stručnom okruženju. U skladu s tm potrebno je poticati osposobljavanje specijaliziranih stručnjaka, kao i otvaranje specijaliziranih centara za rad s traumatiziranom djecom, u kojima će i djeca i roditelji moći dobiti adekvatnu stručnu pomoć.

U Zagrebu, 16.05.2012.

Prof.dr.sc. Gordana Buljan Flander, psiholog i psihoterapeut
Ravnateljica Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba

